

آذربایجان مهد دژهای استوار تاریخی/ قلعه ها راویان تمدن ایران زمین

استان آذربایجان شرقی به دلیل دارا بودن قلعه های متعدد یکی از نقاط بالقوه گردشگری ایران محسوب می شود دژ هایی که گواه اقتدار و تمدن ایرانیان مقیم این سرزمین در طول تاریخ است.

استان آذربایجان شرقی به دلیل دارا بودن قلعه های متعدد یکی از نقاط بالقوه گردشگری ایران محسوب می شود دژ هایی که گواه اقتدار و تمدن ایرانیان مقیم این سرزمین در طول تاریخ است.

به گزارش خبرنگار مهر، قلعه ضحاک در ۲۰ کیلومتری جنوب شرقی شهرستان هشترو در استان آذربایجان شرقی در ایران واقع شده این دژ تاریخی، احتمالاً بازمانده‌ای از دوران اشکانیان یا معبدی زرتشتی و یا محلی برای پادگان نظامی محلی بوده‌است. طاق این دژ، در کنار آثار به جا مانده در تپه میل ورامین، از نمونه‌های معماری روزگار اشکانی است که بعدها به شکلی کامل‌تر و شکوهمندتر در طراحی ایوان خسرو در تیسفون دیده می‌شود.

قلعه ضحاک اولین بار در سال ۱۹۷۱ توسط یک هیئت باستان شناسی آلمانی بررسی شد. آثار برجای مانده از برج‌های نیم استوانه‌ای به نام دروازه قلعه و پوشش دیوارها که از سنگ‌های مکعب مستطیلی است، نشان دهنده قدمت بنا تا دوره ساسانی است ولی سفال‌های به دست آمده نشان دهنده سده‌های ششم و هفتم هجری است.

این قلعه در بالای تونل راه آهن تهران تبریز مابین دو رود قرانقو و شورچای قرار دارد. با توجه به آثار جایی مانده، این قلعه از هزاره دوم پیش از میلاد تا دوران تیموریان بر پا بوده است و در دوره اشکانیان بسیار پر رونق بوده است.

قلعه ضحاک همان قلعه اژدهاک مادها است و آثاری هم از دیوارچینی اورارتوییان در آن دیده می‌شود. برج‌های دیده بانی اشکانی قلعه هم چنان سالم مانده اند.

قلعه جمهور یا دژ بابک کلیر

قلعه جمهور معروف به دژ بابک در ۵۰ کیلومتری شمال شهرستان اهر و در ارتفاعات غربی شعبه‌ای از رود بزرگ قره سو قرار دارد؛ منطقه‌ای که به نام کلیر معروف است. دژ بابک خرم‌دین، دژی است بر فراز قله کوهستانی در حدود ۲۳۰۰ تا ۲۷۰۰ متر بلندتر از سطح دریا. اطراف این قلعه را از هر طرف دره‌های عمیقی با ۴۰۰ تا ۶۰۰ متر عمق فرا گرفته است و تنها از یک سو راهی باریک و صعب العبور جهت دسترسی به این قلعه وجود دارد.

قلعه بابک که به نام‌های قلعه بابک، دژ بابک، بژ و قلعه جمهور هم معروف است دژ و مقر سردار تاریخی ایران، بابک خرم‌دین بوده است که در هنگام قیام بر علیه دستگاه خلافت عباسی در قرن سوم هجری ساخته شده است.

مسافت راه کلیر به قلعه با اینکه از ۳ کیلومتر تجاوز نمی‌کند ولی بسیار دشوار است و به هنگام عبور باید گردنه‌ها و گذرهای خطرناکی را پشت سر گذاشت. قبل از رسیدن به دروازه قلعه و ورود به بنای مستحکم دژ باید از معبری عبور کرد که به صورت دالانی است و از سنگ‌های منظم طبیعی شکل گرفته و تنها گنجایش عبور ۱ نفر را دارد و دو نفر به سختی می‌توانند از آن بگذرند.

فاصله این معبر تا باروی قلعه در حدود ۲۰۰ متر است و مقابل آن قرار دارد. از همین نقطه است که صعودت راه و ابهت خاص این قلعه رفیع و موقعیت خیره کننده آن بیننده را به اعجاب وا می‌دارد. امتداد بصری معبر در نهایت به دروازه قلعه ختم می‌شود و دقیقاً در راستای آن قرار دارد که باعث می‌شود ورود هر تازه وارد و سپاهی و غیره از طریق دو برج دیده بانی در سمت دروازه ورودی قابل رؤیت باشد.

داش قلعه سی عجب شیر(قلعه ضحاک عجب شیر)

قلعه ضحاک در شهرستان عجب شیر با بیش از سه هزار سال قدمت بر فراز کوه «منفرد» با ناگفتنی‌های بسیار و حکایت‌های زیاد، از مکان‌های مهم اقوام مانایی و مادها بوده است.

این قلعه در شهرستان عجب شیر در آذربایجان شرقی یکی از مکان‌های دیدنی است که در ارتفاع ۲۳۰۰ متری از بستر رودخانه «قلعه چای» در دوران تاریخ کهن ایران زمین پا برجا بوده و آثار زیادی در داخل و پیرامون خود از دوران هخامنشیان، اشکانیان، ساسانیان و عصر تمدن اسلامی به یادگار دارد.

قدمت قلعه ضحاک به اقوام مانایی و مادها برمی‌گردد و برای آن در تاریخ نام‌های متعددی از جمله ضحاک، اژدهاک، قیز قلعه سی، داش قلعه سی، باروآس، روبی دژ و قلعه گویی ذکر شده است. قلعه ضحاک را می‌توان پس از ۵/۱ ساعت صعود از تخته سنگ‌های لغزنده و معابر پلکانی صعب العبور به شکل بنایی با طاق قوسی از سنگ‌خارا با لایه‌ای از کاشی‌های لاجوردی مشاهده کرد.

این قلعه که به عنوان یک دژ استفاده می‌شد، از سه طرف مشرف به پرتگاه بوده و دیوارهای آن مزین به کنده کاری‌های متعدد است. این قلعه دارای مخازن سنگ، آب انبار، آسیاب، سالن شورا، حمام و ده‌ها آثار حاشیه‌ای است.

قلعه ضحاک عجب شیر از آثار ارزشمند و مورد وثوق گردشگران بوده و در آن تک حفره‌هایی نیز دیده می‌شود که تمام آن را در

صخره‌های عمودی کوه کنده شده است.

علاوه بر این آثار در این قلعه برجی وجود دارد که از خشت، بر پایه سنگی ساخته شده و صرفنظر از استحکامات دروازه قلعه، تنها برج دفاعی آن به شمار می‌رود چرا که اطراف قلعه، پرتگاه بوده و نیازی به استحکامات بیشتری نبوده است.

قلعه پشتو

قلعه تاریخی پشتو بر روی یکی از کوه‌های بلند به نام "هشته سر" (هشت سر) در 12 کیلومتری بخش هوراند و 50 کیلومتری شمال شرقی اهر واقع است.

این قلعه تنها یک راه باریک برای ورود دارد و در سه سمت دیگر آن پرتگاه‌های مخوفی دیده می‌شود که قلعه را نفوذ ناپذیر ساخته است. قلعه پشتو بسیار قدیمی است و قدمت آن به دوره‌های اشکانی و ساسانی می‌رسد. این قلعه یکی از دژهای مورد استفاده بابک خرم‌دین بود.

غالب دژهای منطقه ارسباران از یک‌دیگر قابل رویت هستند و احتمالاً این دژها در ادواری و از جمله دوره جنبش خرم‌دینان آذربایجان که به احتمال قوی در تصرف آنان بوده‌اند به واسطه علایم آتش‌های شبانه با همدیگر ارتباط پیدا می‌کردند.

قلعه جوشین ورزقان

قلعه جوشین در ۲۶ کیلومتری غرب ورزقان و ۶ کیلومتری روستای جوشین و در قلب محال تاریخی دیزمار ارسباران به مرکزیت شهر باستانی خاروانا در یک منطقه کوهستانی سخت‌گذر در بالای یک کوه مرتفع قرار گرفته است.

قلعه بر فراز کوهی است که سه طرف آنرا شیب‌های دیوارمانند احاطه کرده است و تنها راه ارتباطی آن یک گذر کوهستانی تنگ است که فقط یک یا دو نفر می‌توانند به زحمت از آن بالا روند، به این علت نگاهبانی و دفاع از این قلعه حتی با تعدادی محدود هم ممکن بوده است.

این قلعه در حمله اعراب به ایران یکی از مراکز مقاومت بود. سفالهایی که در محوطه قلعه پیدا شده مربوط به هزاره اول قبل از اسلام و قرون اولیه اسلام تا قرن ششم هجری قمری است.

از دیگر قلعه‌های متعدد آذربایجان شرقی می‌توان به قلعه هلاکو خان و آوارسین اشاره کرد.

گزارش از: اسد بابایی